

ASSESSORAMENT, CONSCIÈNCIA CRÍTICA I COMPROMÍS SOCIAL

Joan Bonals

Psicòleg de l'EAP del Berguedà

RESUM

Si l'assessorament psicopedagògic pretén millorar la qualitat educativa dels centres escolars no es pot centrar únicament en intervencions dirigides a alumnat que manifesta necessitats educatives especials. Necessàriament ha d'incorporar propostes que posin èmfasi en l'atenció a la diversitat a les aules ordinàries, en el treball en equip del professorat o en el treball cooperatiu, per citar-ne algunes.

En aquest article s'esbossa una de les moltes propostes possibles d'assessorament que trenquen amb la concepció restringida de la pràctica assessora centrada en el dèficit. Es presenta un treball a l'aula que inclou la presència del docent i l'assessor, amb la pretensió, en aquest cas, de potenciar el compromís dels alumnes cap als seus aprenentatges, les millores del propi centre i de l'entorn proper. Un treball d'aquestes característiques trenca amb metodologies tradicionals, fa l'alumnat més competent social, amb més capacitat dialògica, més participatiu, prevé les conductes disruptives i la manca d'interès en els aprenentatges escolars, i facilita que tot l'alumnat es pugui beneficiar del que es fa a l'aula ordinària.

Paraules clau: assessorament, compromís social, consciència crítica, ciutadania

ABSTRACT

If psycho-pedagogical advice intends to improve the educational quality of educational centers it can not be focused only in interventions addressed to students who expressed special education needs. It has to necessarily incorporate proposals that emphasize attention to diversity in ordinary classrooms, in the team work of the teachers or in the cooperative work, to mention some.

In this article we outline one of the many advising proposals that break the restricted conception of the advisory practice focused on the deficit. We present a project for the classroom which includes the presence of the teacher and the advisor, pretending in this case to strengthen the compromise of the students to their learning, the improvement in the school and the near environment. Such project breaks traditional methodology, it makes the students more competent socially and with more dialogical capacity, more participative, it prevents disruptive behaviors, the lack of interest in the school learning and makes it easier for all of the students to benefit from what is done in the ordinary classroom.

Key words: counseling, social engagement, critical thinking, citizenship

Des de fa anys, al nostre país, l'assessorament psicopedagògic ha quedat atrapat en intervencions a alumnat amb necessitats educatives especials. Paradoxalment, els dictàmens, com una mena de tòtem, s'han convertit en un obstacle epistemològic que ens dificulta l'avenç cap a un model basat en l'atenció a la diversitat. Dislèxies i TDAH han esdevingut –diria el Llac– una estaca que ens té lligats a un model en el qual “el problema” s'ubica bàsicament en el cap de l'alumne i en el seu dèficit. Això sovint deixa més tranquil·la l'escola, que no s'ha de replantejar la seva fonamental implicació en els processos d'ensenyament i aprenentatge. Deixa més tranquil·la la família, perquè el problema del fill o de la filla és bàsicament neurològic. Ens facilita la resposta com a assessores i assessors, perquè hem de qüestionar menys l'escola i la família. I les farmacèutiques fan diners, els CSMIJ tenen més feina i els gabinets psicològics que reeduquen dislèxies, també.

Però els pedagogs compromesos de tots els temps – i aquí ens hi hem d'afegir els psicòlegs que treballem per l'educació i els psicopedagogs – han pretès millorar la qualitat educativa, i no pas ser servents acrítics de la perpetuació d'un sistema anacrònic que requereix una profunda revisió. Des de la psicopedagogia i l'assessorament psicopedagògic en moltes ocasions estem fent un trist favor a l'educació, recloent-nos en accions que la mantenen en un model propi de fa dècades. I estem desaprofitant una part molt important del nostre potencial professional per a la millora del sistema educatiu.

Des d'aquesta perspectiva, oberta, crítica i compromesa, voldríem esbossar unes línies d'avenç en la qualitat educativa, que veiem vinculada a la inclusió. Ens referim a la inclusió entesa en termes amplis, que en cap cas es pot reduir a "la inclusió d'alumnat amb necessitats educatives especials". Entenem la inclusió com el procés de construcció de cultures, polítiques i pràctiques educatives i socials que apunten a crear les condicions per a donar resposta adequada a tot l'alumnat en contextos normalitzats.

Des d'aquesta concepció de l'assessorament psicopedagògic podem contribuir de mil maneres a millorar la qualitat de l'educació: col·laborant amb els equips a sistematitzar i a fer més eficaç el treball en equip del professorat, a adequar el currículum a la diversitat de l'alumnat dins les aules ordinàries, a trobar maneres per a fer l'alumnat més compromès i més competent social, a innovar els centres des d'un punt de vista metodològic, com pot ser en l'aprenentatge cooperatiu, o a facilitar un treball de millora del clima de centre.

Una d'aquestes mil maneres d'aportar qualitat al sistema des de l'assessorament psicopedagògic consisteix a participar dins l'aula ordinària, al costat de les tutores i els tutors, en un treball adreçat a comprometre l'alumnat en processos de millora social i de l'entorn. És un treball que pretén fer créixer alumnes crítics i compromesos amb la pròpia millora educativa, en tant que subjectes socialment competents i com a autèntics ciutadans. I alhora facilita planificar els processos d'ensenyament i aprenentatge de manera que s'adeqüin a la diversitat de ritmes i nivells de tot l'alumnat de l'aula; permet organitzar les classes de manera que tot l'alumnat es pugui beneficiar del que s'hi fa.

Per iniciar una intervenció en aquesta línia primer de tot la persona o les persones que assessoren han de presentar la proposta a l'equip docent: equip directiu, claustre, cicle o nivell. Han de mostrar les possibilitats de fer un treball d'aquestes característiques. Han de fer entendre l'interès que pot tenir per una escola iniciar a les aules un treball adreçat a fer l'alumnat més crític, més compromès amb els altres i amb l'entorn. Un treball d'aquestes característiques té sentit perquè necessitem formar persones crítiques i compromeses. Però també pel model innovador que suposa aquesta orientació i pels efectes secundaris que genera a l'alumnat i a la institució en general: un grup compromès ha adquirit uns valors i unes actituds, difícilment compatibles amb la falta d'interès i amb la problemàtica comportamental, que sovint es treballen amb normes, sancions i estratègies miops i poc eficaces.

Obrint aquesta línia d'avenç, ahora podem posar els nostres coneixements com a assessores i assessors al servei de millorar la capacitat de diàleg en els grups classe. Diàleg sobre com l'alumnat es pot comprometre en processos de millora de la institució, per planificar-los entre tots, portar-los a terme, fer-ne el seguiment conjunt i avaluar els processos i els resultats obtinguts. Vegem com:

Asseguts a classe en rotllana, tot l'alumnat de sisè de primària, o de cinquè, o fins i tot de quart, amb el tutor o la tutora i l'assessor fent-li costat.

La persona que tutoritza el grup classe, que ha preparat la sessió prèviament amb l'assessor o assessora psicopedagògic, planteja al grup que habitualment els docents ensenyen i l'alumnat aprèn. Però que estem convençuts que l'alumnat també pot ensenyar, tant entre ells, com a les classes dels més petits, com, fins i tot, als més grans i a nosaltres mateixos. I exposa que li semblaria molt interessant que parléssim d'aquest tema, perquè ells també poguessin "fer de mestres". Podrien fer de models de bon comportament a altres alumnes. La persona que tutoritza el grup pot encetar aquest diàleg entre tota la classe per estudiar-ne entre tots possibles concrecions. Alhora, en la gestió de la dinàmica de la classe pot treballar la regulació dels torns d'intervenció, el to, el respecte a les normes en la conversa, el respecte als altres, l'assertivitat en les intervencions...

Asseguts en rotllana i obert el diàleg entre els participants, s'organitza un pla perquè tota la classe s'impliqui de manera autèntica en la millora de l'aprenentatge d'altres classes, en millores socials i en la cura mediambiental. Per això es revisa l'amplíssim ventall de possibilitats disponibles per escollir-ne les que més convinguin. Entre aquestes possibilitats hi hauria les següents:

Referent al compromís amb els altres que viuen en contextos propers:

- L'alumnat de cursos més alts pot ajudar a llegir a l'alumnat de cursos més baixos, fent de padrins. Es pot acordar entre tota la classe d'iniciar un projecte de treball amb la classe, per exemple, de primer de primària, per reforçar-los la lectura: cada alumne tindria un padrí i cada setmana un temps establert per a llegir.
- Fer contes, còmics, notícies, poemes... per anar-los a deixar, per llegir o per presentar a altres classes. Aquest projecte donaria sentit a la construcció de textos, perquè tindrien una utilitat clara, i alhora els alumnes de cursos més alts podrien fer de models de constructors de textos i de lectors de textos a altres classes.
- Fer unes normes per a garantir l'educació en esports competitiu al pati. Entre tota la classe es poden estudiar els problemes que generen, en ocasions, els esports competitiu habituals, i fer una proposta de millora, que pot passar per redactar una normativa, difondre-la a tota l'escola i a tots els agents educatius implicats en el poble o en el barri.
- Aprendre a ajudar-se a aprendre entre ells. No és difícil predisposar l'alumnat a ajudar-se a aprendre entre ells i a socialitzar les estratègies que tenen per a fer-ho.
- Elaborar un pla per col·laborar amb la gent gran del casal d'avis: fent un recital de poesia, una representació teatral... Donaria sentit al treball sobre poesia o teatre, alhora que suposaria una aportació de la classe a una entitat del territori.
- Col·laborar amb l'ajuntament: aportant llistes d'idees sobre com els semblaria que es podria millorar el poble, el barri o la ciutat. Seria una autèntica col·laboració social, i també un aprenentatge a participar en temes de ciutadania. L'alumnat pot aprendre a comunicar de manera assertiva les seves propostes a l'ajuntament i demanar un retorn de les propostes i un seguiment de la implementació d'aquelles que es considerin possibles.

- Elaborar un pla per a fer un treball conjunt amb la família: per exemple, si es treballa el tema de l'aigua o del consum, cercar informació conjuntament, visualitzar audiovisuals, respondre a qüestionaris d'avaluació sobre consum responsable...

Referent al compromís amb els altres que viuen en contextos llunyans:

- Treballar en base a un projecte d'intercanvis amb escoles d'altres cultures. Una possible concreció passaria per contactar amb una altra escola i planificar un treball conjunt que possibiliti un intercanvi.
- Treballar temes de comerç just, consum responsable... posant èmfasi en la pràctica: es poden conèixer botigues de comerç just, organitzar parades en motiu de festes de l'escola, vendre productes a les famílies, divulgar el treball per la radio local, per la web i convidar les famílies a participar en el procés.

Referent al compromís amb el medi proper:

- Projectar i portar a terme un treball sobre el riu, el bosc, els espais naturals propers i els espais urbans, des d'un punt de vista de preservació del medi. Aquest treball es pot exposar a altres classes.
- Millorar el reciclatge a l'escola. Fer una anàlisi de com es porta a terme el reciclatge en base als productes dels contenidors de classe o de l'escola, definir uns objectius de millora, elaborar un pla, portar-lo a terme, avaluar-lo al final i, en acabar, celebrar-ne l'èxit.

Referent al compromís amb el medi en general:

- Portar a terme un treball sobre la desforestació, el canvi climàtic o els recursos energètics i difondre'l pels canals més adients (blogs, ràdios, exposicions, conferències...) a les persones més adequades (famílies, alumnat de cursos de nivells inferiors...)

Referent al compromís amb un mateix:

- Treballar, asseguts en rotllana, què vol dir créixer, en el sentit més ampli de la paraula: des del punt de vista de la relació amb els altres, en capacitat crítica, en autonomia...
- Treballar qualsevol temàtica del currículum: les llengües, les matemàtiques, com a elements bàsics per entendre el món.

Per tant, es pot posar èmfasi en la idea que els alumnes de cursos superiors es poden ajudar a aprendre i poden ajudar a aprendre als altres. Se'ls pot animar, alhora, a actuar com a model: mostrar als altres com ho fan ells. És possible introduir el tema d'aprendre a ensenyar i veure què poden ensenyar: sobre tots els temes esmentats, a resoldre conflictes de manera dialògica, a crear un bon clima en espais comuns del centre, com el pati o els passadissos; poden ensenyar a incloure tothom en les activitats lúdiques... Es tractaria de fer entendre la proposta als integrants de la rotllana, de donar un ventall ampli d'idees, introduir el diàleg i decidir un treball entre tots els participants. Aquest treball, entre altres aspectes hauria d'anar precisant les temàtiques amb què es materialitzarà, centrades a

aprendre a col·laborar per a construir una escola, comunitat i civilització millor. I aprendre treballant en projectes on han participat també en l'elaboració. Els alumnes "donaran classe", sobre temes de medi, d'educació per al desenvolupament... Tindran més responsabilitat. No cal dir que per enfortir la consciència crítica i el compromís en l'alumnat s'ha de començar per tots els professionals que hi estem implicats.

Avançar en una proposta d'aquest tipus suposa, com hem dit, aproximar-nos a un assessorament al servei de millorar el treball en equip, el clima de centre, el clima d'aula, el compromís de totes i tots els implicats en l'educació, en la millora dels contextos generals sobre els qual es porten a terme els processos d'ensenyament i aprenentatge, en la competència social de l'alumnat... L'assessor o assessora pot suggerir la proposta de treball, esbossar amb el docent com es portarà a terme, ajudar a preparar les sessions, assistir-hi, si més no a una mostra, fins que es consideri que no cal, analitzar la gestió del grup, els punts forts, els punts dèbils, fer suggeriments per millorar-la, valorar els processos portats a terme i acompanyar al docent directament en la difusió del treball a tot l'equip del centre. Sovint, als pedagogs, als psicopedagogs, als psicòlegs que treballem per a l'educació, una proposta com aquesta ens queda llunyíssima. Entre altres raons perquè estem atrapats a les presses, a les tramitacions burocràtiques, a les dislèxies, als TDAH i a la mirada focalitzada en aquells alumnes que estan poc inclosos en la dinàmica escolar.

Un altra assessorament és possible, certament. Interessant, creatiu, innovador, compromès. Però demà pot molt ben ser que molts correm a tramitar el proper dictamen.